

САРДЭЧНАЯ РАДАСЦЬ

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЮЦСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 72 (1398)

Субота, 12 верасня 1959 года

Цана 40 кап.

ПАДЗЯКА СЯБРОЎ

На імя міністра культуры БССР прыйшла тэлеграма з Бухараста. Яе даслаў кіраўнік румынскай дэлегацыі, якая знаходзілася ў нашай рэспубліцы, Іён Пас. Ён піша: «Ад імя румынскай дэлегацыі, якая ўдзельнічала ў мерапрыемствах Дня румынскай культуры ў Вашай рэспубліцы, выказваем Вам самую гарачую падзяку за аказаны нам добры, сардэчны прыём.

Мерапрыемствы, праведзеныя з вышук Дня румынскай культуры, унеслі новы ўклад у непарушную дружбу і братняе супрацоўніцтва паміж нашымі народамі. Для нас усіх, каму пашчасліліва быць сярод Вас і наведаць цудоўныя мястэчкі Вашай рэспубліцы, сустрэчы з прадзюймай Савецкай Беларусі з'яўляюцца выключна станоўчымі і застануцца незабытымі ў нашай памяці. Жадаем Вам, дарагія сябры, усяго самага найлепшага, шчасця, вдалых поспехаў у справе пабудовы камунізма.

Ад імя румынскай дэлегацыі
Іён ПАС.

Кінамеханікі ўзнагароджаны граматамі

Падтрымліваючы патрыятычны пачыні Валанціны Іганавыч, лепшыя кінамеханікі Брэсцкай вобласці І. Руднічук, Г. Лісюк і А. Мароз перайшлі працаваць на маршруты кінаперасоў, якія сістэматычна не выконвалі планаў кінабелугубавання сельскага насельніцтва. За кароткі час гэтыя кінамеханікі дамагліся добрых поспехаў. Ухваляючы ініцыятыву кінамеханікаў, Міністэрства культуры БССР і Беларускай рэспубліканскай камітат прафсаюза работнікаў культуры ўзнагародзілі кінамеханікаў І. Руднічука, А. Мароза і Г. Лісюка ганаровымі граматамі і выдалі ім грашовыя прэміі.

На здымку: мітынг, прысвечаны адкрыццю Тыдня латышскай літаратуры ў Беларусі, недалёка ад граніцы з суседняй рэспублікай — тэрыторыі калгасу «Іскра» Дрысенскага раёна Віцебскай вобласці. З прывітаньняй прамовай выступае беларускі пісьменнік І. Шамякін.

Фота Ул. Крука.

Насустрач Пленуму ЦК КПСС

Канстанціна Іванавіча Костку — бухгалтара калгаса імя Калініна — мы засталі ў праўленні. Пакойчык, дыягност і спецыяліст «гаспадарка» бухгалтара, нічым асаблівым не выдзяляюцца: два стады, шафа, звычайныя лічылнікі. З раіцы ў Канстанціна Іванавіча людзі: прыходзіць вылічыць матэрыялы, брыгадны ўчотныкі заносіць у кнігі кардонны дадзеныя па падох малака, разносіць у табелі заробленыя калгаснікам працядні.

На першы погляд здаецца: у бухгалтара ціхая, беспаспартная работа. Але ці так гэта? Вось да стала бухгалтара падыйшоў з накладной у руках пажылы ўжо калгаснік. Раней чым паставіць подпіс, Канстанцін Іванавіч кінуў нейкую лічку на лічылнікі.

— Не, — сказаў ён, — перабралі... Куды столькі хлабарафусу? У лічылніку ён жа каштуе не танна... Канстанцін Іванавіч перакрасіў накладную. Удзвух яны падлічылі, колькі ж фермам на бліжэйшыя дні спатрэбіцца хлабарафусу — спецыяльнага хіміката, што ўжываецца на дэзінфекцыю памяшкання.

— Вось цяпер па норме, — зазначыў бухгалтар і паставіў на разку подпіс. І з іншымі, што вылічваюць матэрыялы, адбываюцца такія ж разлікі. Былі і сваркі. «Атакі» на бухгалтара іныя раз набывалі бурны характар. І я нават чуў, як малады чалавек, вышаўшы ад бухгалтара, са злосцю сказаў: «У яго нічога лёду не выпрасіш...» А другі падтакнуў: «Стары, а над кожнай крошкай траецца...» Не разумее яго, нібы сваё аддае...

Калі з вышэйкай матэрыялаў было закончана, у маленькім пакойчыку ўсталявалася цішыня. Канстанцін Іванавіч асяроджана ўзяўся за свае, як ён казаў, «кроўныя» справы. Я спытаў у яго:

— Рыштуеце якую-небудзь чарговую зводку ў раён? — Эканомікай займаюся, — пачулася ў адказ. — Хачу падлічыць, колькі нам будзе каштаваць літр малака. Трэба ведаць свае выдаткі.

Вось гэта «ведаць свае выдаткі» — важная рыса ў выдзены гаспадаркі. Калгас уздуў круты разгон на стварэнне багацця прадуктаў сельскай гаспадаркі. Міжволі хочацца прывесці некалькі характэрных паказчыкаў. Яйце тры — чатыры гадзіны назад у калгасе было не больш сотні кароў. А цяпер на ферме 310 дойнаў, з іх 11 пародзістых, закупленых у Эстоніі.

— Племяная жывёла выгадна... Кармы і выдаткі на ўтрыманне фермы акупляцца ўдубалат, — зазначае бухгалтар.

Я адчуваю, што размова перайшла на часта практычную сферу. — Мы яшчэ не ведаем дакладна, колькі прыкладна будзе нам каштаваць літр малака... Але трэба думаць, што тая, чым у мінулым годзе... Можа, не на многа... Але нават капейка на адным літры... Разумею, адна капейка эканоміі — і тая мае вялікае значэнне! — Канстанцін Іванавіч дае гэтае з шафой аб'ёмістную палку са справаздачамі і гаворыць:

— У мінулым годзе, напрыклад, літр малака калгасу каштаваў адзін рубль пяцьдзсят капеек. Не вельмі танна, скажам прама. Але ў 1957 годзе, напрыклад, літр малака каштаваў калгасу два рублі дваццаць пяць капеек... Дзяржаве мы прадалі значна танней. Мы, як кажучы «старэй», А ведаеце чаму? Калгас не меў сваіх кароў, купляў па дара-

Рублі і капейкі

гой цане фураж. Затое цяпер у нас кукуруза ў рост чалавека. Будзем мець з кожнага гектара па чатыры-пяць, а на асобных участках і больш цэнтнераў зялёнай масы. Цяпер гэтага каштоўнага корму будзе каштаваць літаральна капейкі.

Кукуруза трывала ўвайшла ў кармавы баланс калгаса, спрыяючы ўздыму жывёлагадоўлі. Імкнучыся знізіць сабекошт малака і мяса, жывёлаводы знайшлі нямала нявыкарыстаных рэзерваў.

У пакой бухгалтара зайшла невясёлая, загаралая маладзіца. Канстанцін Іванавіч з павагай прадстаўляе яе:

— Наш камандзір жывёлагадоўлі заатэхнік Марыя Касікоўская... Першы, можна сказаць, памочнік бухгалтара.

Заатэхнік і бухгалтар. На першы погляд у прафесіях гэтых людзей нібы няма нічога агульнага. Але заатэхнік, аказваецца, цікавіцца эканамікай калгаса не менш за бухгалтара.

— У нас размова, — тлумачыць Канстанцін Іванавіч, — аб сабекошце малака.

Марыя Казіміраўна, спецыяліст у вышэйшай адукацыі, як відаць, не раз даводзілася задумвацца над гэтым пытаннем.

Перш за ўсё скажам аб людзях, аб «асабовым складзе» фермы. Побач з бывалымі, вопытнымі майстрамі ўдзяў, на ферме працуе маладое пакаленне, якое прыйшло са школы. Гэта дзяркі і сярэдняй і сямігадовай адукацыі. Пісьменныя, талковыя. Зразумела, гэта мае важнае значэнне. Непадарма, калі ўнікае на ферму спрэчка па спецыяльнаму пытанню, дзяркі не без гонару гавораць пра сабе: «У нас народ пісьменны, лічылкі умеюць...»

— З такімі людзьмі, — зазначае заатэхнік, — можна горы зрушыць. Перш за ўсё павысілася культура працы на ферме, палепшыўся догляд жывёлы, мы шчыра вытрымліваем рацыён і ўсе заатэхнічныя патрабаванні. А гэта не можа не адбіцца на самым галоўным — на павышэнні ўдояў.

Марыя Казіміраўна вельмі любіць сваю справу. Да вучобы ў Гродзенскім сельскагаспадарчым інстытуце працавала ў калгасе на роднай Слоўнішчыне. Гэта адчуваецца. Выбарна спецыяльнасць яна ведае дасканала.

Гэты год незвычайна для работнікаў фермы. — Прыгадайце ліпень, жывёнь... Спякота страшная. Ні хмурынікі на небе. Паша пачала выгараць. — Марыя Казіміраўна развала рукамі, быццам зноў убачыла тую вечарыцу, чатыры корм — асноўны ў рацыёне. Тым больш улетку. Выручыў «з'яўлены канверс». Але яго трэба было выкарыстаць па-гаспадарску. На каўняныя павыліся «электра-пастух». Паставілі трансфарматар паніжэння. Ток пайшоў па лініі ўчастка, прызначанага на выпас.

— Эканомна, практычна, — зазначае бухгалтар. — Раней на «з'яўлена канверсы» мы трымалі спецыяльнага пастуха. Гэтая штатная адзінка адпала.

— Нядарна быў пастух... Знайшлі яму іншую работу, — гаворыць заатэхнік.

...Але спякота стаяла няясная. Высыхла вада ў калодзежках. Каровы лядуць вельмі вяда, без апетыту. Нават смельчакі капышны не хочуць ўдояў. І ўсё, што яны гаварылі, звычайна панавяржалі прыкладам. У Рагіны Барысевіч карова ў сярэднім давала за дзень па 16 кілагра-

маў малака... У спякотныя дні сярэдня ўдоя падаў да 12. Скарачаліся ўдоя і ў дзяркі Славы Булінкі, у Мары Драгун.

Перш за ўсё падумалі аб вадапоі. Гнаць статак да калодзежаў у вальную спякоту — значыць сьвятома зменіць малака. Паявілася ідэя падвоіць ваду на поле. Для гэтага спецыяльна абсталявалі машыну-вадавоку. Час, які раней трыўся на перагон, каровы пасівіліся.

Лілі каровы многа. Каб лепш задавоіць смага, давалі соль-лізунец. Ды і луг пасыпалі солью.

Быў яшчэ адзін вораг удояў — авадзі і мухі. Раіцыні яны падмаўлялі роём. Тады на ферме паявіўся хлабарафус. Цудоўны дэзінфектар.

— У нас заўсёды ваіна з-за яго з Канстанцінам Іванавічам, — жартаваў зазначае заатэхнік. — І дартавалі зазначае заатэхнік. — І дартавалі зазначае заатэхнік. — І дартавалі зазначае заатэхнік.

...Ішчы былі рэзервы. Марыя Казіміраўна ўспамінае пра іх. Гаворка заходзіць аб распарадку дна, аб спецыяльным умоўным карменні жывёлы. Відома, у дзіці час дзяркам даводзілася «сустрэцца зорку» на ферме. Хачелася яшчэ да світанья выдзіць кароў і хутчэй, да спякоты, выгнаць статак на луг.

Прынята думаць, што тлустваць малака залежыць ад нейкіх асаблівых прычын. Калі гавораць, што «малако ў каровы на язьку», дык разумеюць не толькі ўдоя, але і тлустваць малака. Спраўды: трэба толькі добра арганізаваць рацыён, і тлустваць — важны рэзерв павышэння якасці малака — лачне расці. Марыя Казіміраўна прыводзіць канкрэтныя прыклады.

— Вальміне карову «Брыснця»... Нядаўна, да ўвядзення спецыяльнага рацыёна, яна ў нас нічым асаблівым не вызначалася. Карова як карова. А цяпер па тлустваці малака першая. Есць яшчэ лепшыя. У групе дзяркі Ганны Шымчонка карова «Венера» дае за суткі 20—22 літры малака з тлуствацю 4,8 адзінкі.

— На даючую адзіну больш нормы, — тут жа зазначае калгаснік бухгалтар. — Калі перавесці гэтую адзіну на малако... І, усміхаючыся, шчоўкае костачкамі на лічылніках, — выходзіць салідная лічка.

Заатэхнік, атрымаўшы неабходныя даведкі па выдатковым кармоў, пайшла на ферму, а мы зноў вярнуліся да размовы аб кошце літра малака.

— Цяпер мы не сумняваемся, — сказаў Канстанцін Іванавіч, — што выкаем кантрольную лічку: у праўленні з мінулым годам літр малака будзе танней на чатыры—шэсць капеек. Разумею, як гэта складана: чатыры—шэсць капеек... Зайшла размова аб будучыні калгаса, аб прадстаўчым самігодзі. Калгас стане непазнавальным, вырасце не толькі грамадская гаспадарка. Зменіцца і абліччэ цэнтральнай сядзібы — вёскі Міхалова. Тут будзе Палац культуры, асфальтаваныя дарогі, электрычнасць, вадаправод, спецыяльная кінаўстаноўка, лэзія.

— На ўсё гэта патрэбны грошы, — зазначае Канстанцін Іванавіч. — Іх стане больш, калі мы сур'ёзна будзем падлічваць сабекошт прадукцыі. Часам гэтыя пытанні выпадаюць з поля зроку многіх кіраўнікоў.

Не без падстаў гавораць аб гэтым Канстанцін Іванавіч. У яго за плечымі вялікі вопыт работы. Толькі ў калгасе імя Калініна ён працуе бухгалтарам з 1948 г. Да гэтага веў рахунковую гаспадарку на буйным прадпрыемстве. Да таго ж ён мае спецыяльную фінансавую адукацыю.

Ёсць сустрэчы, якія застануцца ў памяці на доўгія гады, хваляюць і радуць дабе. Такія сустрэчы былі багатыя незвычайна, на дзень пагодлівы асенні дзень 10 верасня — дзень сустрэчы нашых дарагіх сяброў — латышскіх пісьменнікаў. На малаўнічым беразе Заходняй Дзвіны, на мяжы двух рэспублік — Беларусі і Латвіі сотні людзей з трапяткім хваляваннем чакалі той хвіліны, калі з'явіцца машыны з газетамі. 3-за аблокаў вылягнуў сонечны прамень, і нехта пажартаваў, што нават само сонца вітае наша свята.

На здымку: з хлебам-соллю сустракаюць дарагіх гасцей старэйшы калгаснік калгаса «Іскра» Дрысенскага раёна Харытон Аўгусцінавіч Кузьміч і дзяркі таго ж калгаса Марыя Антоўна Валічка. Хлеб-соль прымае кіраўнік дэлегацыі Юлі Ванга.

Пачуліся радасныя галасы цікаўных да ўсяго дзяцей: «Едуць, едуць!» І вось ужо беларускі пісьменнік сардэчна вітае сваіх са-

братняў. Яго адкрывае сакратар Дрысенскага райкома партыі Віктар Давыдавіч Купрэў. Ён гаворыць аб вялікай дружбе паміж народамі нашай краіны, вітае гасцей з Тыднем латышскай літаратуры ў Беларусі і жадае ім пашчаслівай дарогі на зямлі беларускай.

Міхась КАЛАЧЫНСКІ НАД ВАЙДАВАЙ

Прывітаеца Ю. Ванга

На Карпатах дзесьці на Вадаі, Скуль бяруць па сіняй нітцы рэкі, Засмукваю можа на Вадаі, Дзе ад пырскаў вігнутаеі вейкі.

Пырскі — што?... Красы ў драбноткіх мала, Можна рукавом змажучь каліям. Не, Вадаіва, ты ў дзшу запала Нечым большым, светлым, палымым.

Я глядзеў, як валуны і гаші Прыступам бара рака, аж вые. Пасымы кос прырэхціх каліямашці, Косы ад таго ў яе сіяць.

Дно гарыць за гарымі ад сігаў, Ім цяжэй, чым сядзім у кадзі, Калі павы выносіць іх на выгуд, Рве луску, бакі аб скалы галадзіць.

Раёноў ліпенскай у ботах Я хадзіў Вадаівай з рыбакамі, Жвір мясіў. Нахы тугі чаротаў Раскінаў без шораху рукамі.

З імі вызнаў ішачце сігалоў, — Што з сароу трапечаша на вуздзі. Срэбра сігаў... Бераг ледніком... А якія на ўзбярэжжы людзі!

Знаю: тут, Дзе кіпець хоча сперні І дубы, і жорсткае каменне, У людзей адкрыты насьхж сэрце, Дружба верная і чыстае сумне.

На здымку: латышская паэтэса Мірдза Кэмпэ (другая злева) гутарыць з беларускімі чытачамі на вечары, які адбыўся ў старажытным Полацку.

Новае ў віцебскіх мастацкіх вучылішчах

Пры Віцебскім педінстытуце адкрыліся першыя ў рэспубліцы мастацка-графічны факультэты. Зойдзем у адзін з класаў. Направа ад дзвярэй, на ўзвышэнні, сядзіць у дэдуцкай позе маладая дзяўчына. Гэта пазіруе для навучэнцаў чацвёртага курса вучылішча натуршчыца. Заеца, лёгкая праца — можна і памарыць. Але гэта не аўтамат. Паспрабуеце выседзець у адной і той жа позе 45 мінут, а пасля перапынку яшчэ два разы па столькі ж.

У класе побач — чацвёртакурснік практыкуе ў кароткіх накідах з натуры. Кожная дзесяць мінут натуршчыкі змяняюцца: пазіруюць па чарзе самі навучэнцы.

Каб стаць паўнацэнным настаўнікам у сярэдніх школах, юнакі і дзяўчаты вывучаюць гісторыю мастацтва, творчы жыццёвы, малюнка, чарчэння... * * * Адбыліся змены і ў Віцебскім музычным вучылішчы. У ім прынята на першы курс 60 чалавек — удвая больш, чым у мінулым годзе. Добрыя вучэльнікі данія паказваюць артыстычныя экзамены сласар аднаго з артыстычных прадпрыемстваў Анатоль Філатоў. На тым жа вачкальным аддзяленні прыступіў да заняткаў Георгій Обух з Ушацкага раёна, які валодае прыемным тэнарам. Мастацтва іхоразнаўства жададзі вучыцца

калгасніцы Альвіна Шырмава (Суражскі раён), Раіса Іванова (Аршанскі раён), выхаванкі дзіцячых дамоў Аля Пашута і Маргарыта Буханова. У ліку прынятых 31 рабочы, 9 калгаснікаў, тры выхаванцы дзіцячых дамоў і 17 служачых. Яны бучыцца займаюцца на харавым, вакальным, партызанскім і танцавальным, а таксама вучыцца ігра на народных інструментах і скрыпцы.

Упершыню сёлета пры музычным вучылішчы адкрыты заочнае аддзяленне, на якое прынята 20 чалавек. Усе яны — работнікі раённых і сельскай культуры-асветных устаноў вобласці. * * * М. ПАХІЛКА.

НЯХАЙ МАЦНЭЕ НАША ДРУЖБА!

Сучаснасць — асноўная тэма

Еранім СТУЛПАН

Журавінка

Смак мёду ў кіслых журавінках
На купінах зямлі дзядоў.
Ян Судрабкайн.

Блукаў страшна дрыгваю,
Гразню ў рудзе правалаў;
Горкі боль ішоў са мною,
Помста ў сэрцы вырастала.
Улаў на мох, сухі і шэры.
На хвіліну стала цёмна...
Песня ўзнікла між асераў:
І вярнула мне прытомнасць:

«Журавінка, журавінка,
Учучка купіны балотнай...»

Ротам, зведзеным да болю,
Я хапаў і скуп сціблыны,
І усмактаў жыццё і поўны
З кіслым сокам журавінным.
І дзівіцца, што снівала,
Правяла праз фронт дрыгваю,
Ад пастуў мяне схавала
Кволая цёплага рукою.

«Журавінка, журавінка,
Учучка купіны балотнай...»

У зямлячкіх песню-мару
Я спяваў са слоў крылатых.
Руса. Выбухі. Імшары.
Журавіны. Шлах дахаты.
Частва смерць рукою халоднай
Дружбакам дарыла славу,
І ўздымаў на сьнежках родным
Ранак без зарніч крывава.

«Журавінка, журавінка,
Учучка купіны балотнай...»

Я шукаў да песні словы,
Ды знайсці не става сілы.
Ведала іх строй суровы
Толькі тая, што ў магіле.
Многіх ад пастуў схавала,
Правяла дрыгваю дрыгваю.
Смерць — і тая не спужала
Песні кволая і пшчотнай:

«Журавінка, журавінка,
Учучка купіны балотнай...»

Пераклад Ул. КАРАТКЕВІЧА.

Павел ВІЛНІС

Вянок з палывых кветак

Калі пойдзеце на спатканне
Сцежкай над ракою,
Ты вазьмі пароў ранняй
І вянок з сабою,

Той, што ў полі пры дарозе
Для мяне спявала,
Ды аддаць мне ў вечар позні,
Паўна, забывала.

Кветкі пахлі на прыволаі
Мядзі палывыя.
Мне ішла з гаюю подем.
Дзе жыты густыя.

Колькі ўсмясак, колькі ласкі
Ты ў вянок уклала,
Нават слоў, якіх да часу
Мне ты не казала.

А цяпер цябе чакаю
Позняю пароў.
Не забудзь жа, дарагая,
Узяць вянок з сабою.

Пераклад П. ПРЫХОДЗЬКІ.

НАША ЛІТАРАТУРА шэрада ідзе ў нагу з жыццём. Кожны латышскі савецкі празаік, удасканальваючы сваё майстэрства і прыслухоўваючыся да голасу свайго сумлення, імкнецца як найлепш выканаць тыя заданні, якія ставіць партыя перад літаратурай. Зарубежныя рэвізіяністы плявузгаюць, быццам савецкі літаратары пішуць па заказу, дзець не ў адміністрацыйным парадку. Тое, што гэта нахальная брахня, лёгка даведці прыкладамі з навейшай латышскай прозы.

За апошнія часы латышская літаратура, развіваючыся ў сямі братніх літаратурах савецкіх народаў, значна вырастае ва ўсіх сваіх жанрах. Два гады назад у Латвіі былі ўстаноўлены рэспубліканскія прэміі. Толькі ў прозе за гэты час ганаровага звання лаўрэатаў удасноены Жан Грыва за нарыс «Рэшартак «Над крыламі албатарса»», Эвалд Вілк — за зборнік апавяданняў «У асенні дні», Мірвалдзіс Бірзе — за аповесць «І пад ільдом рака цяча» і Ганна Саксэ — за раман «Секры ўначы». Прэміраваныя творы тэматычна адлюстроўваюць барацьбачнае мірнае будаўніцтва, барацьбу народа ў часы нямецкай акупацыі, у часы буржуазнага панавання ў Латвіі. Радуе, што прэміі прысуджаныя як пісьменнікам старага, так і маладога пакаленняў.

Якія ж тэндэнцыі развіцця сучаснай латышскай прозы? На гэтае пытанне не вельмі лёгка адказаць. Пісьменніцкі індывідуалізм шмат, твораў вельмі многа, таматыка іх багата, пошукі і знаходкі — розныя.

Перш за ўсё паказальны такі факт. Калі мы ў 1956 г. «сабралі» рэкордны ўрадак (дзевяць новых рамануў; з іх шасць выданыя ў кніжнай, дзюк у мінулым годзе асобным выданнем не выйшаў аніводны раман. Дзіўна, а разам з тым і заканамерна. У нас, так сказаць, адбываецца перагрупаўка сіл, таму і такія вынікі. Выдачы майстры апавяданняў так выраслі ў творчым смеласці і ўменні, што ахотно пераходзяць ад кароткага апавядання на больш адназначны і цяжкія часткі — да вялікай прозы або працуюць адначасова на абодвух франтах. Сілы падзелены, а раман патрабуе працяглага часу, таму самыя вялікія плады прозы ў гэтым годзе толькі пачынаюць паступаць: два раманы выданыя кніжна, чатыры надрукаваны ў перыядычным друку.

Мірдаза КЭМПЕ

Нажніцы

На падым старой я нажніцы знайшла,
Імі кроці маі ад раку да ночы.
Я нажніцы ўзяла,
Ледзьве іх разваля,
І сабрана вілагца заслапа мне вочы.

Уставаала ледзь спет, як была я малой,
І з чужа: нажніцы паіху знівелі;
Калі ноў засідала прастору імглоу,
Несціхана ў руках яны матчыных пелі.

Толькі гукі хрыпаты поўнілі кут —
Зноўкі прступіў цяжкі,
Кашаль грудзі сціскае.
Зведаў банька нямаля нястач і пакут
І цяпер, як паранены дуб, памірае.

Ён памёр. Сабём маці застылі ў вачах.
А яна для чужых усё шыла абновы:
Днём і ноччу блішчалі нажніцы ў руках,
Што не ведалі стомы у час той суровы.

Рукі матчыны ледзьве трымалі пяро,
І нясмела ноў над паперай дрыжала.
Хутка я перайшла праз школьны парог,
А яна без спачну усё працавала.

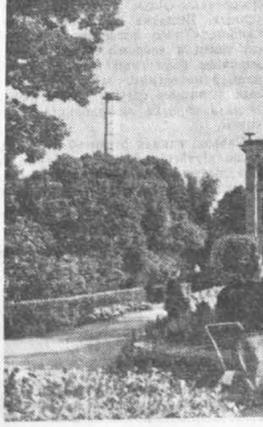
Аксаміт, які жыў, пад рукамі ў яе,
Шоўк між пальцаў натруджаных цёк
з шампанем.
Я блючка мне ўспомінь пакуты свае:
Я і ў сьвята хадзіла ў старэнкім адзенні.

Перакрывала маці не раз лахманы,
З іх мне вопратку шыла ў век той закладты.
І змагалася рукі, цяварадзі тыя:
Хлеб паўстанца-героям насілі за краты.

Рукі маці сціскалі нажніцы маёй,
І тканіна гарэла пад імі зароў...
Сцяг вялікі змаганя працоўных людзей
Маці шыла з любойю суроваю пароў.

А нажніцы блішчачы. Я ў маўчанні стан.
Адышла ў нябыт і пакуты і мукі.
Бачу сёння я родную маці сваю
І ўсаўляю яе працягнутаю рукі.

Пераклад І. КАЛЕСНІКА.

Тэатр оперы і балету ў Рызе.

ку. Сённяшні дзень патрабуе вялікай палатнаў, і першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Латвіі Валдзіс Луіс надаўна мог сказаць, што цяпер ствараецца прыблізна дванаццаць рамануў. Апроч таго, адначасова паяўляюцца аповесці, якія таксама пішуць і паэты (Юр Вапцэціс, Бруна Саўліціс).

Нашы празаікі разумеюць, што яны павінны паказаць галоўным чынам свой час, свайго сучасніка, бо пісьменнік заўтрашняга дня будзе ўжо глядзець на цяперашняга і шасцідзесяты гады свайго стагоддзя вачыма гісторыка. Якім прыкладам таго, што пісьменнік можа ісці па свежых слядах паэды, без усякай лістычнай часу, з'яўляецца раман Ініса Нідэра «Наводка». Яшчэ ў пачатку пяцідзесяты гадоў пісьменнік сабраў багаты матэрыял, толькі спачатку цяжка было знайсці «немаючыя падзеі», якія вырвалі б задумных герояў са штодзённасці, шпэцыі. «І тады адбыўся XX везд партыі, з крытыкай культуры, з заклікам перамачы вынікі гэтага культу, затым далёка працяглася рэка контррэвалюцыйнага мянежу ў Венгрыі вясенню 1956 г. Падзеі гэтыя далі мне ключ да патрэбнай інтрыгі, і я пачаў адраў пісаць «Наводку». — гаворыць Ініса Нідэра. І ў студзені 1958 г. яго раман пра маладога спецыяліста, пра сельскія будні камуніста Інара пачаў друкаваць часопіс «Карогс» («Сігма»). Праўда, аўтар працаваў спяшачыся, таму завяз у вялікім матэрыяле і дапусціў рыхласць у кампазіцыі твора (у выданні асобнай кніжнай яны, праўда, часткова ліквідаваны), але ўсё ж паяўліўся значны раман.

Да гэтага і першых нашых рамануў пра герояў пасляваеннага будаўніцтва (Ганна Саксэ, Віліса Ладзіс, Візібула Берзі, Вісвалада Эглона, Лаймана Пура і Ганна Бродэла) далучаюцца такія новыя творы, як «Лавя падсудны» Лаймана Пура, «Шуміць блакітнае поле» Ініса Гранта і «Марскія вароты» Даніі Гіганта, якія распрацоўваюць актуальныя тэмы выхавання, працы і быцця. Для гэтых рэчаў характэрна больш глыбокае раскрыццё псіхалогіі герояў.

У аповесцях шырока паказ сучаснага жыцця дзядоў Эвалд Вілк і Бруна Саўліціс. Іх дапаўняюць яшчэ зусім маладыя празаікі (Лія Брыда-Крыліс, Рыта Ладзіна, Эдгар Прыліс), паказваючы жыццё моладзі, вобразы моладзі будучы таксама ў цэнтры рамануў, якія ствараюцца Ганнай Бродэла («Інгрыда») і Зігмундам Скуінем («Унукі Калумба»). Твор «Вачына тых дён» Ойра Вапцэціса расказвае аб першых пасляваенных гадах у школе.

Зусім надаўна палала подыма вайны. Пра гэта нехта забываць. Многія тэмы чытачоў узяцця Мірвалдзіс Бірзе за тое, што ён свайго аповесці «І пад ільдом рака цяча» стварыў літаратурны помнік змагарам, нагадаў аб тым, якое вялікае няшчасце — фашызм, вайна. Да гэтага часу ў нашай прозе аб Вялікай Айчыннай вайне галоўным чынам паказваліся стралкі, пар-

тызаны. М. Бірзе ўводзіць параўнальна новыя вобразы — прыгнечаных акупантамі людзей.

Шырока адлюстраванне ў прозе атрымалі гады буржуазнага панавання ў Латвіі. Але менавіта таму, што аб гэтым ужо шмат пісалася, тут зусім непрыкметна можна збачыць на паўтарэнні. У гэтым нацляжка перакананца, параўнаўшы раман Ініса Анерауда «Туман» (1958) з раманам Індырыка Леманіса «На досвітку» (1955). Першы напісаны горш, бо ў значнай меры з'яўляецца паўторам другога (вынік павярхоўнага паказу жыцця) і таму шмат губляе ў сваёй каштоўнасці. Траба змагацца за сваёсаблівасць, за непаўторнасць. У гэтым сэнсе дасягненне — апошні раман Ганна Саксэ «Секры ўначы».

Яшчэ больш далёка мінулае адлюстравана раман Роберта Селіса аб рэвалюцыі 1905 г. «У суровы час...», які, праўда, прамерна хіраікальна. Цікава задума Лаймана Пура паказаў у новым рамане XIII стагоддзі, бітву пад Саўле. Было б несправядліва прырачыць суцэла таго, што аўтар з'яўляецца з такой далёкай гісторыі; пісьменнік у двух раманам і зборніку апавяданняў даў шырокую карціну савецкага жыцця, але і далёкае мінулае, паказанае з сучасных пазіцыяў, можа захапіць чытача. Будзем спадзявацца, што гэта так і здарыцца!

Латышскае апавяданне пераважна прысвечана сучаснасці. Гэтым мы ў вялікай меры абавязаны маладым аўтарам, якія пішуць пра тое, што перажылі самі. З імі ў літаратуру ўваходзіць вобраз моладзі, таму гэта пачынае дамінаваць ва ўсёй прозе. Вылучэнню маладых аўтараў спрыялі чатыры конкурсы кароткага апавядання, праведзеныя газетай «Цына» і часопісам «Звайгана». Зразумела, што на належным узроўні па-ранейшаму пішуць апавяданні ў шпэцыяльнай працы. Вялікі заслугі тут у Эвалда Вілка, Мірвалдзіса Бірзе, Зігмунда Скуіня, Яна Грыва, які даражы, напісаў добрыя апавяданні на міжнародную тэматыку (выданыя ўжо ў мінулым годзе кнігай «Ші чалавек ты?», у Марціна Калідрыва, які добра ведае высокае жыццё і яго праблемы. Г. Саксэ занялася літаратурнымі казкамі. М. Бірзе піша сатырычныя апавяданні і гумарыстычныя рэчы. Пасляваенна працую Эдуард Саленік, які ў 20-х і 30-х гадах жыў у Савецкім Саюзе, у Беларусі.

Цяжкавата абстаці справа з мастацкімі нарысамі. Іх, нажаль не пішуць.

Рэгулярна працуюць у гэтым жанры толькі Гунар Цыруліс і Адольф Таціс. Праўда, мастацкім нарысам заняўся і паэт Лайманіс Вапцэціс, які разам з былым партызанам Аляксандрам Громам напісаў кнігу пра Героя Савецкага Саюза Іманта Судмаліса.

Развіваецца дзіцячая і маладыя літаратура. Дзейна тут працуюць вядомы Эрнест Бірнік-Упіт, Юлі Ванга, Зента Эргле, Валдэмар Бранк, Віктар Лагэдзіс і інш.

Празаікі імкнучыся паспяваць за крокам сям'югодкі. Нашы дзі вылучаюць важнае пытанне: як ты будзеш камуніст? На гэта пісьменнікам трэба як след адгукнуцца.

Іганіс БЕРСОН.

Павіт РОЗІТ

Званы вечар

АПАВЯДАННЕ

Павіт РОЗІТ (1889—1937) — відны прадастайнік латышскай дэмакратычнай літаратуры часоў буржуазнай Латвіі, аўтар многіх твораў паэзіі і прозы.

Шырока вядомы яго раман «Цяпілі» і зборнік апавяданняў. Вялікае значэнне ў яго сатыры бачаў аўтар хіцых, прадажных, разбаваных прадастайнік праваякі вярхушкі буржуазнай Латвіі. Чытан сам перакананца ў гэтым, працягвайшы наведу, якая прапануецца яго ўвазе.

Гандляр лесам Карліс Кайвіціс кідаўся па сваёй кватэры, абсталяванай навусянкай мэбля, як сам не свой. Новы смолік і шэрада беласнежная бялізна сціскалі, як ішчаліткі, раздалбрылі стан Кайвіціса. Ён прыкве да свабодных рухаў і цяпер адчуваў сябе, нібы звязаны. Ні ставяць як след, ні сцявэць, рукі-ногі зняканоў і не даюць крывы руху. Адзінае вырашаванне — бегчы з ложка ў пакой, аглядаючы новае мэбля, назіраючы, як чалядка пад паліткам гэспадані накрывае стод для гасцей, і ўсё-такі блытаць пад нагамі ўсюды і ва ўсіх. Пад капен усё гэта Кайвіцісу кінчаткова абрыла, і ён, потым, паваліўся ў мяккае глыбокае крэсла ў свайго кабінета. З бульвара дналісіса рэзкія гудкі аўтамабіляў і званкі трамваяў. Цоканне конскіх падкоў весела адгукалася ў шчыным кабінета. У суседніх пакоях звяне посуду і часамі чуўся ўладны голас жонкі Кайвіціса Крысціны. Так, панавала сьвяточная мітусня. Яшчэ некалькі гадзін — і гасцей будзе поўны дом — усё возмуцца есці, піць і весіліцца. Але ж усё гэта каштуе грошай, вялікіх грошай. Кайвіціс закруціўся ў сваім крэсла і цяжка ўздыхнуў.

«І каму гэта усё патрэбна! — думаў Кайвіціс. — За такія грошы лепш бы купіць некалькі дзясятак лесу на прадстаўчых таргах, і ішоў бы да праца і заробак. А цяпер з'яўляюць усё і выплываюць ні за панюх табакі. Канешне, гэта не блага, новую мэбля трэба замачыць. Але куплены дом і кватэра ў свой час ужо былі замочаны, і каштавала гэта не танней. Дарма тады паспяшчаліся, воль раз адзяткавалі да ўсё разам, заодно, і выдаткаваў адзіна Хіба Крысціну адгаворыш. Навошта, кажа, тады багачы, калі яго другім нельга паказаць. Але так мяркуе яго жанчына, у якой адзіна клопат — тры-чатыры зямлякі кожны вечар кватэру на тры-чатыры завалы і, пачуць ездзіць па лясках, аднаго і накой, што разбійнікі нападуць. Куды спякайней, калі нічо твайго багача не ведае. І з падаткамі тады дзячыш».

А цяпер воль усё нажаруцца ды нап'юцца за твой кошт, і потым цябе ж спекулянтам празаўваць».

Кайвіцісу стала зусім моташна. Каб хоць што-небудзь рабыць ды рухаша, тады не давалася б думаць. Але ўсё ўжо зроблена, і гэта зусім дрэнна. Засталася толькі жаноча работа.

— Чаго ж ты сядзіш склаўшы рукі, калі усё трэба расставіць і прыбраць? — перарвала думкі Кайвіціса, уваходзячы, пышная Крысціна. Плыве яе шамалецка.

— Не ісці ж мяне на кухню! — адразаў Кайвіціс і быў шчаслівы, што можна хоць з жонкай паспрачацца.

— На адной хіба кухні ўсё работа! Трэба сачыць, каб усё было як мае быць. Карліс, ты мог бы раней паверыць, што ў нас будзе свой дом на бульвары і раскошная кватэра з такой далякатнай мэбляй? — сказала Крысціна і пашчотна пачынала ваявацца Кайвіціса ў шырку.

— Усёго пяць-шэсць год назад у нас нічога не было. Але хіба я не паправаў?»

— Ды што та казаш! Ніхто ж задарма не дае, — уздымаўла Крысціна і перасела на другое мяккае крэсла.

— А мя сёння ўсёх накармім і напоім задарма, — наўмысна працягваў Кайвіціс, бо яго раздражняла прыкляніцца і ласкавасць жонкі.

— Хто б казав! Ці будзе шчыра адна лішняя душа! Сам ведаеш, што пасля такіх вечароў куды лягчы дамовацца з галоўнымі лічынчымі і інспектарамі па падатках. А ў Зарынікі сёння ішоў вочы вылезуць ад зайздасці, — радавалася Крысціна.

— Чаго ёй зайздасці? Яна можа толькі радавацца, што мы так грошы пудмантаваем. Зарынь зможа больш лесу купіць на таргах, — назло жонцы прырчыў Кайвіціс.

— Так ужо і купіў! Кажуць, ён хутка ішоў абанкруціцца.

— Як бы мы ад такага жыцця першыя ў банкруты не вышлі, тады Зарынька да самай смерці смяяцца будзе.

— Ты ўмееш толькі грошы заграбаць, а што з імі рабіць, — не ведаеш. Пры нашым багачы людзі павінны быць высакароднымі. А які высакародны чалавек можа абыйсціся без пышнага званга вечара? Ты сам бачыш: хто толькі можа, усё наладжваюць вялікія вочы. Цяпер ішоў і здыць нельга, калі не хочаш, каб усё цябе лічылі прастаком, — абясціла Крысціна ўладна і паднялася, не жадаючы слухаць прырчаніў жука. Але дайшоўшы да сярэдзінна пакоя, Крысціна ўсклінула: — О божа! Мы тут спрачаемся і не бачым, што робіцца.

Кайвіціс таксама ўскочыў і азірнуўся па ба-

каж, але нічога не убачыў. Усё мэбля стаяла на месцы, і нічога не рабілася.

— Чаго ты крычаш? — спытаў ён непаразуменна.

— Чаго я крычу? А кніжная шафа? Ты хочаш выставіць мяне на кепкі перад усім светам! Кайвіціс глядзеў на кніжную шафу і нічога не разумее. Тая была без усялякай заганы і стаяла на сваім месцы.

— Што ж з ёю такое?

— Ды яна ж пуста!

— Ну дык што? Лепш захавваюцца новыя паліцы.

— Галавы ў цябе няма? Яна павінна быць поўная, ва ўсіх шляхетных людзей кніжныя шафы поўныя кніг.

— Дзе ж нам іх узяць? Аднымі ж бухгалтарскімі кнігамі яе не запоўніш.

— Бухгалтарскія кнігі ты можаш засунуць, куды хочаш, а ў шафе павінны быць усё ў далякатных вокладках з залатымі літарамі. Трэба зараз жа купіць.

— Я ў гэтых кнігах нічога не разумее, — гнеўна выбухнуў Кайвіціс, бо адчуваў, што зноў давадзіцца выкідаць грошы.

— Што табе трэба разумець? Скажы толькі крмінуку, інакш дасць прыгажыцца, а ён ужо сам ведае.

— Але я не ведаю, колькі купіць. Можна, даволі заставіць адны верхнія паліцы, а ніжнія ж дзверцамі закрыты, іх зусім не відаць.

— Што ты мелеш! Шафа павінна быць поўная. Гэта я ва ўсіх бачыла. Хто-небудзь адчыніць дзверцы і ўбачыць, што ўнізе пуста.

— Я ж адразаў скажу, што ўнізе пуста.

Кайвіціс зламаўся, — зноў трэба даваць грошы чорт ведама на што, грошы.

— Як ж гэта кабінет без кніжнай шафы! Нічога не зробіць — шляхетнасць каштуе грошай. А зраз — бавішка няма калі.

І Крысціна, шаўковае плашчы якой шамалецка, вышла з кабінета.

— Шляхетнасць, шляхетнасць! — парамытаў Кайвіціс і пачаў шукаць метр.

У шафе былі чатыры паліцы. Кожная паліца — больш трох футуў даўжыняй. Такім чынам, усёго кніг трэба да дванаццаці футуў, лішка жа

(Заканчэнне на 4-й стар.)

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

12 верасня 1959 г. 3

